

De vangst bekijken.

De zoektocht naar de grote modderkruiper

De KNNV-afdeling IJssel en Lek ging in 2018 op zoek naar modderkruipers. Dat leverde een schat aan vondsten op, variërend van zoetwaterslakken tot wantsen en kleine modderkruipers. Hun grote broer blijkt lastiger te vinden. Tamar Braaksma doet voor *Natura* verslag van de zoektocht.

Tekst & foto's Tamar Braaksma

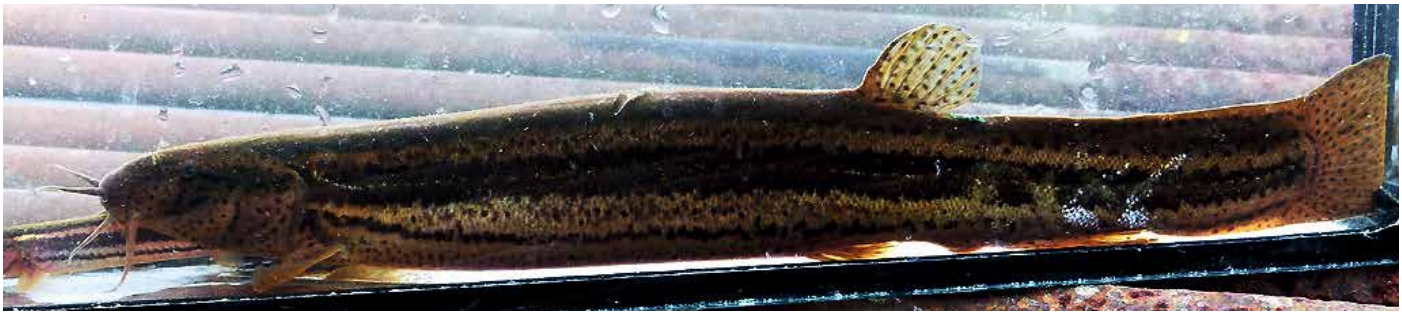
Eind 2017 ontstond tijdens het maken van de excursie-agenda voor het komende jaar het idee om als afdeling IJssel en Lek de soortgroep vissen onder de loep te nemen. Na contact met RAVON werden aan ons verschillende kilometerhokken toebedeeld en het benodigde materiaal aangeleverd. In 2018 zijn we als afdeling op zoek gegaan naar de grote modderkruiper (*Misgurnus fossilis*). Een mysterieuze vis, met als bijnaam weeraal. Grote modderkruipers bezitten meerdere bijzondere eigenschappen, maar het vermogen om het weer te voorspellen heeft hen bekend gemaakt. Wanneer de luchtdruk sterk daalt, zoals bij naderend onweer, zwemt de soort onrustig heen en weer. In vroeger tijden werd de grote modderkruiper regelmatig gebruikt als levende barometer in bijvoorbeeld een aquarium of weckfles.

Grote modderkruiper

De grote modderkruiper prefereert ondiepe, vegetatierijke wateren. Naast dat de soort 'het weer kan voorspellen' kan hij ook overleven in water met lage zuurstofgehalten door middel van een gespecialiseerde huid- en darmademhaling (via ingeslikte lucht). In drooggevallen wateren kan de grote modderkruiper zelfs enige tijd ingegraven in de modder overleven door de levensfuncties tot een minimum te beperken en gebruik te maken van huidademhaling. De dikke slijmlaag biedt hierbij bescherming tegen uitdroging. De grote modderkruiper is in aantal sterk achteruit gegaan. Landelijke oorzaken hiervan zijn schonings- en baggerwerkzaamheden, vernietiging en verdwijnen van geschikte leefgebieden door drainering van moeras en kanalisering van waterlopen en rivieren en vervuiling. Met de komst van graafmachines worden watergangen niet langer handmatig geschoond, maar wordt in één hap zowel de verlandingsvegetatie als de modderbodem verwijderd, wat de achteruitgang van de grote modderkruiper tot gevolg heeft.

Alblasserdam

Begin mei 2018 was het zover: we verzamelden ons in Alblasserdam voor de eerste zoektocht naar de grote modderkruiper. Ik voelde een lichte spanning, want hoeveel mensen zouden

Grote modderkruiper, gevangen in de Biesbosch.

Cuvet vol kleine modderkruipers in Alblasserdam.

er komen opdagen en hoeveel mensen zouden het viswerk uit kunnen voeren? Na een korte uitleg en een plan van aanpak bleek ik mij voor niets zorgen gemaakt te hebben. Er waren handen genoeg en schepnetten tekort. Al snel kwam de ene na de andere vis uit het water. Iedereen was fanatiek en enthousiast. De grote modderkruiper vingen we hier niet, maar de kleine modderkruiper daarentegen was met twintig exemplaren goed vertegenwoordigd. Daarnaast vingen we onder meer zeelt, staafwants en de gevlekte Amerikaanse rivierkreeft.

Gouderak

Eind juni deed onze afdeling Gouderak aan. Met tien leden hebben we een kilometerhok geïnventariseerd. Naast vissen hebben we ook andere aquatische fauna geïnventariseerd. Alle gevangen vissen gingen in een cuvet (klein, plat aquarium speciaal om vissen goed te bekijken) en de waterplanten en modder die mee geschept werden, spreidden we uit in grote witte bakken. Met een beetje geduld kwamen daar dan vanzelf waterkevers uit tevoorschijn als de grote spinnende watertor en de tuimelaar, maar ook wantsen als de groothandsigaar en het gewoon bootsmannetje. Helaas vingen we ook in Gouderak geen grote modderkruipers. Daarentegen vingen we wel een waanzinnig aantal kleine modderkruipers: na een uur stond de teller al op 66 exemplaren. Ook vingen we onder andere kleine watersalamander, marmergrondel, baars, ruisvoorn en een snoek.

Rivierdonderpad

Naast de inventarisaties van kilometerhokken voor de grote modderkruiper, heeft de afdeling IJssel en Lek ook inventarisaties uitgevoerd naar de rivierdonderpad (*Cottus perifretum*), een vissoort welteverstaan. In de Lek, ter hoogte van Kinderdijk en ter hoogte van Lekkerkerk zijn we in waadpak met een schepnet stroomafwaarts geplaatst, en stampend en woelend met onze voeten tussen de stenen, op zoek gegaan naar de rivierdonderpad. Hoewel we geen rivierdonderpadden hebben gevangen, bleek onze werkwijze wel de juiste. Bij Kinderdijk vingen onder andere zwartbekgrondel, marmergrondel en winde. Ter hoogte van Lekkerkerk vingen we helaas ook geen rivierdonderpad, maar wel enkele hele mooie palingen en zoetwatergarnalen. Achter de dijk in de polder bij Lekkerkerk hebben we nog enkele sloten bevist. Hier vingen we onder meer bittervoorn, kleine modderkuiper en zeelt.

Zwartbekgrondel

In 2004 is de zwartbekgrondel voor het eerst in Nederland aangetroffen en heeft zich sindsdien snel verspreid. De soort komt van oorsprong voor in de Kaspische Zee, Zee van Azov, Zee van Marmara, Zwarte Zee, en de benedenlopen van omliggende stroomgebieden. Via ballastwater van schepen en verbinding van stroomgebieden heeft de zwartbekgrondel zich verspreid naar Noord-Amerika, de Oostzee en West-Europa. Door zijn sterke kolonisatiedrift wordt de zwartbekgrondel als een invasieve exoot beschouwd en vormt mogelijk een bedreiging voor onze inheemse rivierdonderpad.

Zoetwatermollusken

Zoetwatermollusken, ook wel zoetwaterslakken genoemd, waren tijdens onze inventarisaties goed vertegenwoordigd Alle gevonden soorten hebben we op naam gebracht. Het is een leuke en overzichtelijke soortgroep met fascinerende namen als vijverpluimdrager, riempje en bronblaashoren. Mijn persoonlijke favoriet is de platte pluimdrager: een soort van maximaal 3,5 mm groot, met een mooie cirkelvormige mondopening. Maar ook de witte schijfhoren (max. 7 mm) mag er zijn met zijn stoere ‘spiraalsculptuur’. ■

Stampend vissen naar rivierdonderpadden.

Marmergrondels.